

Livgivande dopp

Vi hämtades av en taxi kl 04.00 på morgonen för avfärd till Irkutsk C. Värddinnan stod där med världens största frukostmackor i en påse, att äta senare. Det var måndagsmorgon men vi såg de sista tappra just lämna de oansenliga men tydligen livaktiga förlusteställena när vi åkte igenom Listavyanka.

Det var skönt att vi bara skulle tillbringa 24 timmar på tåget till Ulaanbaatar för detta var förhållandevis tråkigt och slitet.

Sjöutsikt i 5 timmar och sedan en befolkad floddal med järnvägsknuten Ulan Ude där den Transibiriska och Transmongoliska järnvägarna möts/skiljs.

Utvisningshotade

Vi nådde gränsen framåt midnatt. Allt var lugnt och avspänt. Men så harklade sig kontrollanten och påpekade att våra mongoliska visa gått ut! – Häpp! Vi fick inte komma in i Mongoliet. Vi fick två alternativ: 1. Återvända till Irkutsk och skaffa nytt visum. 2. Betala 200 US\$ för 4 nya visa på stället.

Alternativ 2. verkade ju bäst, men vi hade bara 98 US\$ allt som allt, Fian och Urban skulle ju komma men den stora dollarbuntan till Ulaanbaatar. Resecheckar tog dom inte och kinesiska Yan frös dom åt, som goda mongoler.

Nu kom våra alltför många rubel väl till pass. Dom räckte, men det var inte mer av för visumfolket sorterade ut en del "för gamla" dollar av de futtiga 98 vi hade. Det var spännande men aldrig otrevligt. Medan vi räknade pengar så hann vi också diskutera och skämta om fotbolls VM och Sveriges förlust mot Senegal.

Vi återvände till tåget som legala invandrare och allt kändes bra. Då trampade Kina ner i en grop mellan syllarna i mörkret. Ett brutet ben eller vrist hade varit rimligt men denna natt var turen i oturen på vår sida. Med visum och skrubbsår kunde vi äntra vagnen, destination Ulaanbaatar.

Sov gott och vaknade i dimma på stäppen med vildhästar och jurtor skymtande i diset. Som på ett vykort. Det fanns mycket riktigt att köpa på Posthuset i UB.

Väl framme i UB tog värmen ett rejält tag i oss och släppte det aldrig under resten av resan. 35-40 grader C varje dag påverkar ens aktiviteter en smula. Synd, men nu pratar vi inte mer om det.

För mej blev dagarna i Mongoliet något av "hemvändardagar" i jämförelse med övriga familjen som var där för första gången. Vi tog det rätt lugnt ett par dagar, hälsade på deras lantmäteri och kollade på stan. Shoppingen sparade vi till efter "stäppsafarin". Min gamle

bekant från projektet för två år sedan, Chinzorig, hade snickrat ihop en stäpptur på 6 dagar och 5 nätter enligt våra önskemål. Och det hade han lyckats bra med.

Mongoliska stäppen

Denna rubrik är numera och för alltid ett nyckelord i vår familj. Man behöver inte inom familjekretsen bli mångordig om stäppen. Vi har alla upplevt den. Men om du frågar oss så får du sex olika tolkningar beroende på vem du frågar.

Expeditionen kom att bestå av oss 6 och Chinzorig tillsammans med två chaufförer som körde en Vaz-jeep och en Vaz-minibuss. Att kalla dem enbart chaufförer är en orättvis förenkling. Nog för kom kunde köra bil, reparera en startmotor, hitta vadställen för bilarna över vattendragen och ta sig ur en ev. fastkörning i gyttjan. Men dom var också fiskare, jägare och utmärkta kockar som med lite matolja, salt och "polska kryddor" tillredde de mest delikata bitar av kött och fisk på den mongoliska kökshärden; tre stenar.

Vaz ansågs ha de bästa fordonen för stäppen om man såg till framkomlighet. Vår lilla erfarenhet under denna tur motsade inte detta. Inte en enda gång välte någon av fordonen och inte en enda gång blev vi fast för gott. Stoppning både i sätet och i taket garanterade mjuka landningar. Mongoliet som är 3 gånger så stort som Sverige har endast ca 60 mil asfalterade vägar, resten är okarterade hjulspår som uppkommer och växer igen alltefter förarnas ingivelser och uppfattning om bästa väg. Att söka sin egen väg över stäppen sitter djupt hos dessa avsuttna ryttare. Lika ofta som vi åkte i sandiga och guppiga hjulspår drog vi en repa på det rena gräset och banade kanske en ny väg för några år. Inte en vägskylt eller vägvisare finns det. Bara på ett ställe, utanför ett gruvsamhälle, rådde rena vägmärkeshysterin. Fyra stycken inom 100 meter, en att "väg delar sig", en "samhälle upphör" och en tredje betydde "huvudled viker av till höger". Mongolisk humor?

Reguljära bussar och stora lastbilar kör lika oförväget mellan de gröna åsar som delar upp landskapet. Man kan sin stäpp.

Ut på denna vida stäpp begav vi oss, efter att ha provianterat kvällen innan. För Fian och Urban blev det stäppen direkt efter landning på morgonen. Första dagen blev lång och vi nådde inte slutmålet förrän vid midnatt.

På eftermiddagen hade vi haft en skön rast vid ett ganska stort vattendrag där vi badade i den strida strömmen och sköt in våra jaktvapen, vargbössan och ett lättare "salongsgevär". Det senare kom till användning redan på kvällen då Chinzorig sköt två murmeldjur genom sidorutan på bilen. Att jaga från bil ingår numera i den mongoliska vardagen. Dessa murmeldjur blev sedan delikat frukost nästa morgon sedan Hasa, vår chaufför, fått ta sig an dem.

Murmelfrukost

Målet för dagen var den plats där Chinzorigs släktingar hade sitt sommarviste. Det visade sig vara svårt att få besked på den punkten första kvällen, men vi fick med oss en liten grabb som dirigerade oss över stäppen i beckmörkret till ett par jurtor, där de visste lite mer. Vi slog lager en bit därifrån. Nästa dag var det kvalificeringstävlingar för Nadam vid kommuncentrat i närheten. Nadam är den stora högtiden på sommaren då alla samlas i varenda "by" för att rida ikapp, brottas och skjuta med pilbåge. Inte långt från tävlingsplatsen bodde några andra släktingar på vars gård vi fördrev förmiddagen med lite ridning, tedrickande och knaprande på diverse mongoliska specialiteter som kakor av torkad yougurt, ost och annat mera svårbestämt. Allt var stilla och alla rörde sig i mongolens lugna tempo. – Då plötsligt: "Dom kommer!" Och nu blev det fart!

Alla rusar iväg från sina sysslor i kök och på stallbacke (fast stallbyggnader finns inte i Mongoliet. *Förf. Anm.*). Kastar sig på hästen eller motorcykeln, hoppar in i närmaste bil och drar iväg mot målgången för den 25 km långa kappritten för hästar med 10-åriga ryttare av både könen. Dessa hästkapploppningar går över flera mil och ryttarna är ofta yngre än vad dessa var. Din tävlingskarriär är över i 12 årsåldern. För dessa ryttare som nu kom i dammolnet där borta vid horisonten hade dagen börjat med en ritt på 25 km till start. Inte undra på att vissa hästar var trötta och lät sina ivriga ryttare piska på dom bäst de ville. Chinzorig, som vuxit upp i stan men vistats hos släktingar på landet under somrarna hade inte börjat rida förrän i 8-årsåldern. "För sent" konstaterade han lakoniskt. Det var i samma ålder som han började jaga.

Efter hästarnas målgång började brottningen, den lite särpräglade mongoliska varianten. Närmast en slags fribrottning. Inga viktklasser och brottningen håller på tills någon hamnar på rygg. Vi var välkomna att ställa upp, men ingen av oss karlar kände oss i toppform så vi avstod denna gång. Till skillnad från hästkapploppningarna så får inte kvinnor ställa upp i brottning. Tävlingarna fortsatte hela dagen men vi lämnade festplatsen och for till den herdefamilj där vi skulle bo en natt. Efter lite letande så fann vi deras tillfälliga viste och vi fick ett välkomstfika i jurtan (jurta är det ryska ordet för filttältet, mongolerna själva säger *ger*, men vi använder ordet jurta här). Hettan var nu så stark att jurtan var det enda någorlunda drägliga stället att vara. Jurtan är varm om vintern och sval om sommaren. Regntät blir filtern av röken från elden. Tusenåriga erfarenheter gör jurtan till en högst behaglig och funktionell bostad.

Det blev så småningom dags att slakta det får vi köpt av familjen för att vi skulle hinna göra i ordning det till den planerade festmiddagen på kvällen. Vi fick nu stifft bekantskap med den

mongoliska slaktmetoden som går ut på att man skär ett raskt snitt under bröstkorgen på djuret och sedan trevar man sig in till stora kroppspulsådern med handen och sliter av den. En snabb och oblodig metod, som för djuret verkade odramatisk. Blodet togs dock om hand så småningom och blev blodkorv och blodpudding innan kvällen. Övriga inälvor togs också om hand och köttet skars upp. När solen började dala var det dags att duka utanför jurtan och den varma maten kom fram. Vårt turistiska initiativ med ett glas rysk champagne som inledningsskål fick raska på ty blodkorven kunde bli kall! För vissa i sällskapet fick den gärna bli det. Det fanns ju hjärta, njure och lever för den som inte gillade blodmat. Vodkan hjälpte till att smälta all denna mat och aptiten var det inget fel på. Den som vill reservera sig mot den sista meningen får göra det, men ingen av oss glömmer denna kväll under stjärnornas tak, med gevärsskott mot himlen för att fira men också skrämna vargen för vilken också eldar brann. Sedan sjöng vår Hasa en traditionell mongolisk sång; vad kan inte den mannen! Kina, för vilken denna fest arrangerades, var dock inte med hela tiden vid bordet. Hon var med frun i huset och mjölkade korna. Korna måste ju mjölkas även om matmor råkar vara på fest och tar sig en glas.

Före festen och under

Till frukost dagen efter serverades uppstekt inälvmat från festbordet. – Har man beställt en informell och genuin tripp på stäppen så får man sitta nöjd.

Min morakniv av märket Frost, blev en succé och användes vid fårslakten och sedan varje dag av Hasa. Hade man vetat det, hade man väl tagit med sig sådana gåvor.

Denna dag besökte vi ett turistmål för en gång skull. Platsen där Chingis Khan haft sitt stora härläger på den tiden det begav sig. Det fanns ett museum som var inrymt i 9 jurtor. Någon större turistfälla var det inte. Mest Nadamfirande mongoler. En källa med Samarin besökte vi också. "Samarinet" var gratis trots att en man serverade vattnet. Det mineralrika kolsyrade vattnet var en extrem färskvara som bara efter en halvtimme var odrickbart pga luftens påverkan.

Ett annat hälsosamt vatten fick vi bada i och det innehöll fiskar som man skulle låta äta på sig! Däremot fick man inte använda tvål och tvätta sig.

Det finns mycket sällsamt ute på vidderna i Mongoliet men det verkar inte som man har insett att man ta betalt för det.

Sex svenska kronor kostade en utmärkt nudelsoppa som vi åt i en restaurangjurt vid hälsobadet.

Det krävdes ett besök på den koreanska lyxrestaurangen i UB sista kvällen för att göra slut på våra tögrög. – Tacka vet jag nudelsoppa.

På kvällen skulle vi slå läger vid en flod, men floden hade bokstavligen gått under jorden pga värmen så det blev släta torra stäppen denna kväll. "Mongolisk BBQ" påängterade våra guider och vi åt nu vårt fårkött, som marinerats under dagen, som grillspett.

Dagen därpå var inte Christers och min, om man säger så, men det var i första hand en transportdag till ett läger i norr. Nu är en transportdag på stäppen inget att leka med om man helst vill inta horisontalläge, men vi överlevde och det blev ett par stopp för att jaga svarta gamar och svetsa kylare.

Vad skönt om vi inte haft bromsar!

De sista två nätterna låg vi på samma plats och det hade verkligen varit paradiset om inte bromsdj-na funnits. Men även mot bromsar och andra envetna flygfän finns bot. I stället för giftiga myggspiraler tar man torr hästskit alt. komockor och tänder på varefter man snabbt släcker. Sedan pyr det i skiten och i den röken hittar du inte en endaste fluga. Det luktar inte sämre än myggspiraler, så varför köpa sådana i fortsättningen?

För en fiskare i Mongoliet så är taimen drömfångsten. Jag har sett fotografier på fiskar över 2 meter långa. Vår allt-i-allo Hasa tog sitt spö med "råttan" (en konstgjord, med stora kronor på) den sista natten och kom tillbaka med en liten taimen på ca 20 kg. Gott med fisk till brunch som omväxling till får och murmeldjur som annars var vår diet under färden.

Denna stäpptur hade nu innehållit allt vad man kan begära av en sådan utom en sak; den jästa stomjölken.

Men bara några mil från UB hittade vi en herdefamilj som hade sådan till salu och vi köpte 1 ½ liter. Under sommaren och tidiga hösten är det nationaldrycken kan man säga, som dricks från morgon till kväll om det finns.

Den smakar som bäst som kärnmjölken men blir allt "kraftigare" i smaken ju längre tiden går. Har man druckit den får man lätt en känsla av att man nyss spytt, ty smaken som sitter kvar där nere i halsen påminner starkt om det. Men jag kan förstå om man kan bli programmerad på den och längta vansinnigt efter den, precis som surströmming.

En bit på väg är jag. Fyra dagar räckte flaskan och då bjöd jag ändå både familjen och hela vår vagn på resan vidare mot Beijing.

Järnvägsresan genom Gobiöknen krävde dryck om än av annat slag. Ett kungarike för att få se lite björkskog och vatten!

Inte bara spårvidden förändrades

Men när vi kom till Kina förändrade sig allt. Redan ankomsten till den kinesiska gränstationen var fantastisk. Marschmusik i högtalarna och alla kontrollanter och vakter i stram givakt på perrongen. Musik spelades under hela kontrollproceduren.

Sedan åkte vi och bytte boggies.

Spårvidden ändrade sig här från den bredare ryska till normalspåretns bredd. På en halvtimme var hela tåget isärplockat och hopsatt igen, med nya smalare boggies. Det var ett skådespel att se, detta lagarbete, medan vi lyftes mot himlen någon meter. Varje vagn lyftes med hjälp av fyra domkrafter, övriga detaljer blir för mycket att ta här.

Från Mongoliet med sina 2.3 miljoner kom vi nu till Kina med sina 1.3 miljarder invånare.

Stäppens horisonter byttes mot Beijings 25-våninghus som växer som en skog i stan.

Sedan vi forcerat "väggen" av bondfångare vid taxibilarna utanför Beijing C (dom begärde 40US\$!) genom att dyka ner i tunnelbanan och åka en bit och sedan tagit en vanlig hederlig taxi till hotellet, till en tiondel av ockerpriset vid stationen, kunde vi koppla av igen. Hotellet Hua Xia låg i nordöstra delen av centrala stan och var enkelt men trivsamt.

Vi gjorde allt man bör göra och hinner under fyra dagar i Beijing. Christer skippade Muren för att istället köpa sig en cykel för att ta hem. Att köpa den tog inte alltför lång tid, han blev t o m hemfraktad med cykel och allt av cykelhandlaren på dennes flakcykel. Det som tog tid var att ta reda på bestämmelser och sedan demontera och packa om den i en kartong vars längd+bredd+höjd inte fick överskrida 200 cm.

Urban gjorde storaffärer på Sidenmarknaden, i vars stånd man får var beredd på alla typer av argument och attityder.

Men Kina är Kina och man kan inte låta bli att trivas.

Alla blev vi någon gång dåliga under resan, utom Fian och Katja. Fian blev t o m helt friskförklarad på ett ställe vi besökte som enbart satts upp för att sälja traditionell medicin till alla turister som åkte till Muren på guidad tur. Då måste hon varit frisk, för en större turistfälla får man leta efter. Här gick kinesiskt affärsiver lite väl långt.

Då längtade man till den kalla Samarinkällan i Chingis Khans dal.

Resans slut

När avslutar man en resa?

När man kommer hem eller när man slutat tänka på den?

Vi lär inte glömma den i första taget, därtill var den alltför upplevelserik.

Samtidigt väldigt vardaglig och odramatisk på samma gång.

En resa man inte skulle vilja ha ogjord.

Om det är så att resan slutar i huvudet så kommer denna resa att pågå länge.

Text: Curt

Foto: Fian och Katja

Norrsundet 2002-07-30

Jo.....nästa gång skulle man kunna ta Amurbanan norr om Bajkal och järnvägen genom västra Kina hem och upp genom "Nägon-stan" så slapp man flyga...mmh...på vintern.....

